

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat oktatási és tudományos díjairól és az odaítélésüket szabályozó elvekről

A Társulat érmeire és díjaira vonatkozó alapvető szabályokat az Alapszabály 6.§-a és az Ügyrend 1. pontja tartalmazza. A 12 tudományos és 2 oktatási díj által elismert tevékenységek jellegének pontosítására a Társulat elnöksége 2016. február 10-ei határozatával az alább következő szempont-sort alkotta, amelyet ezt követően a Díjbizottság kötelezően alkalmaz.

A Társulati Díjak különböző időszakra kiterjedő, a kiválóság eltérő jegyeit hordozó eredményeket ismernek el. Ezeket két fő kategóriába soroljuk (lásd alább az I. fejezetet).

A Mikola Sándor díjból évente kettő adható ki, amelyre az Fizikaoktatási Szakosztály tesz javaslatot. A kiadásra javasolt egyéb díjak számára és a két kategória közötti megosztására a Díjbizottság az adott év pályázatainak minősége alapján tesz javaslatot, a végső döntést az Elnökség hozza meg.

Minden társulati díjat egy vagy több szakcsoport/szakosztály tevékenységi köréhez rendelünk. Az elismerést kezdeményezheti valamely szakcsoport, területi csoport, kutatóhelyi vezető; illetve a Társulat minden kutató tagja egyéni pályázatot is benyújthat. Ajánlott, hogy a pályázó/ajánló az érintett szakcsoporttal előzetesen véleményeztesse pályázatát/javaslatát.

A bírálati folyamat első lépéseként a Díjbizottság elnöke felkéri a releváns szakcsoport elnökét az azonos szakterületre érkezett pályázatok indoklással ellátott rangsorolására.

A Díjbizottság a szakcsoporti vizsgálat figyelembevételével, de döntési megkötés nélkül, minden egyes felterjesztést érdemben (szövegesen is) értékeli, a díjazásra javasoltokról pedig részletes méltatást készít.

A Díjbizottság javaslatának előterjesztését követően az elnökség kizárólag a jelen elvek korrekt alkalmazását vizsgálja, más (érdemi szakmai) módon nem vonja kétségbe a döntést és a díjazási sorrendet.

I. Az elismerések kategóriái és a díjak besorolása

1. Hosszabb időszakban egyenletesen magas színvonalon, számos tématerületen megnyilvánuló tevékenységet kíván elismerni, röviden „**Életműdíj**”, az alábbi 5 társulati díj.

Ezek a díjak a fizika oktatásának és alkalmazásának olyan kiemelkedő teljesítményeit ismerik el, amelyek kiegészítik a tudományos kiválóságnak az MTA doktora címmel történő elismerésébe tartozó kört.

1.1 Mikola Sándor díj

1.2 Felsőoktatási díj

„A fizika felsőfokú (egyetemi és főiskolai) oktatásában és a tanárképzésben sok évtizedes kiemelkedő alkotó- és nevelőmunkáért”

1.3 Bozóky László díj

„A sugárfizika és a környezettudomány területén hosszú időn át végzett magas színvonalú munkásságért, nemzetközi érdeklődést kiváltó eredményekért”

Bozóky László (1911-1995) az orvosi radiológia területén új sugárforrások és terápiai eljárások kidolgozásában ért el nemzetközi elismerést, aratott eredményeket. Hozzájárult a radioizotópok ipari alkalmazásainak fejlesztéséhez is.

A Bozóky László díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Sugárvédelmi* szakcsoportnak az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

1.4 Bródy Imre díj

„Magas színvonalú elvi megfontolásokkal a fizika alkalmazásai területén hosszú időn át végzett magas színvonalú munkásságért, nemzetközi érdeklődést kiváltó eredményekért.”

Bródy Imre (1891-1944) a kriptonlámpa feltalálója, a kritongáz levegőből történő kinyerése technológiájának kidolgozója. Alapvető fiatalkori eredménye a rácsdinamika Born-Kármán elméletének Max Bornnal közös kutatásban megvalósított továbbfejlesztése.

A Bródy Imre díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Vákuumfizikai, -technológiai és alkalmazásai* szakcsoportjának az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

1.5 Selényi Pál díj

„Az alapvető jelenségek kísérleti vizsgálatában, továbbá azokon alapuló technikai eszközök nagy eredetiségű fejlesztésében hosszú időn át végzett magas színvonalú munkásságért, nemzetközi érdeklődést kiváltó eredményekért.”

Selényi Pál (1884-1954) munkájának köszönhető, hogy az Egyesült Izzó kutatólaboratóriuma elsőként alkotott meg vörös fényre érzékeny fotocellákat, szerkesztettek áramforrás nélkül működő megvilágításmérőt. Neki köszönhető a xerográfia alapötlete is. Tudománytörténeti jelentőségű Einstein túsugár-elképzelését cáfoló kísérlete.

A Selényi Pál díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Anyagtudományi* szakcsoportjának az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2. Pályájuk induló szakaszán, egységes témakörben, több éven át önállóan folytatott projektben elért, kiemelkedő nemzetközi visszhangot kiváltott kutatási eredmény elismerésére szolgál, röviden „PhD fokozat után – MTA-doktori cím előtt díj”

2.1 Budó Ágoston díj

„Az optika és a molekulafizika területén, elsősorban kísérleti vizsgálatokban elért, jelentős

nemzetközi visszhangot kiváltó kiemelkedő eredményért”

Budó Ágoston (1914-1969), a kétatomos molekulák spektroszkópiájában úttörő eredményeket ért el, jelentős előrelépést ért el a polarizáció Debye-elméletének nagyfrekvenciás elektromos erőterekre való kiterjesztésében, a szekundér lumineszcencia vizsgálatában. A szegedi molekulafizikai és optikai tudományos iskola megalapítója.

A Budó Ágoston díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Atomfizikai és kvantumelektronikai* szakcsoportnak az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2.2 Detre László díj

„A csillagászatban, valamint bolygónkkal és annak kozmikus környezetével foglalkozó fizikai kutatások területén elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó kiemelkedő eredményért”

Detre László (1906-1974), a változó csillagok vizsgálatának magyar iskoláját megalapító csillagász, különösen az RR Lyrae típusú hosszabb periodicitással modulált fénygörbéjű csillagok szisztematikus vizsgálatában, a Blazsko-effektus részletes jellemzésében ért el nemzetközileg elismert eredményeket. A svábhegyi Konkoly Csillagda igazgatója volt 1943 és 1974 között.

A Detre László díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Csillagászati* szakcsoportnak az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2.3 Gombás Pál díj

„A kvantumelmélet atom- és molekulafizikai alkalmazásában, továbbá a statisztikus fizikában végzett elméleti kutatásokkal elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó kiemelkedő eredményért”

Gombás Pál (1909-1971), az atom, a mag és a kondenzált anyag statisztikus Thomas-Fermi-Gombás elméletének kidolgozója. Jelentős eredményeket ért el a pszeudopotenciálok elméletében.

A Gombás Pál díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Statisztikus fizikai, Atomfizika, kvantumelektronika, anyagtudományi és szilárdtestfizikai* szakcsoportjainak az előértékelési eljárásban való részvétele garantálja.

2.4 Gyulai Zoltán díj

„A szilárdtestek és a kondenzált anyag fizikájának kísérleti módszerekkel történő kutatásában elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Gyulai Zoltán (1887-1968) a kristályok optikai és elektromos tulajdonságainak feltárásában, a kristálynövekedés dinamikájának megismerésében, a túkristályok előállítási módszerének kidolgozásában ért el maradandó eredményeket. Az MTA Kristályfizikai Kutatócsoport megalapítója.

A Gyulai Zoltán díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Kondenzált anyagok fizikája* szakosztályához tartozó *anyagtudományi, diffrakciós, neutron-szinkrotron és szilárdtestfizikai* szakcsoportoknak az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2.5 Jánossy Lajos díj

„A nagyenergiás fizika (kozmikus sugárzás, részecskefizika és nehézionfizika) kísérleti kutatása és a kísérleti eredmények fenomenológikus elméleti értelmezése területén elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Jánossy Lajos (1912-1978) a kozmikus záporok kaszkád-dinamikájának és statisztikai értelmezésének úttörője. Alapvető kísérleti vizsgálatokat kezdeményezett a fényinterferencia és a fotonstatisztika, valamint a nemlineáris fotoelektromos hatás megismerésére. Az MTA KFKI igazgatója volt 1956 és 1970 között.

A Jánossy Lajos díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Részecskefizikai és Magfizikai* szakcsoportjainak az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2.6 Novobátzky Károly díj

„Az elméleti fizikai kutatásokban elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Novobátzky Károly (1884-1967) az elektrodinamika klasszikus és kvantumelméletének alapvető kérdéseit kutatta. A modern magyar elméleti fizikai tankönyvirodalom meghatározó alakja, az ELTE elméleti fizikai tanszékének vezetője volt 1945-től.

A Novobátzky Károly díj odaítélésének szakmai hitelét a Társulat *minden szakosztályának a területéhez sorolható elméleti fizikai témájú* díjjavaslatok előértékelési eljárásában való részvétele is garantálja.

2.7 Schmid Rezső díj

„Az anyag molekuláris szintű szerkezetét felderítő, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Schmid Rezső (1904-1943) a nitrogén- és a szén oxidjainak spektroszkópiáját erős mágneses térben, jelentős nemzetközi figyelmet kiváltva vizsgálta, különös figyelemmel a molekulák disszociációs energiáinak meghatározására. Korai halála ellenére a magyar molekulaszpektroszkópiai kutatások elindítójaként tiszteljük.

A Schmid Rezső díj odaítélésének szakmai hitelét az *Atomfizikai és kvantumelektronikai* szakosztályának az előértékelési eljárásában való részvétele is garantálja.

2.8 Szalay Sándor díj

„Az atom- és atommagfizikában, illetve ezek interdiszciplináris alkalmazási területén elért, jelentős nemzetközi figyelmet kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Szalay Sándor (1909-1987) a debreceni kísérleti magfizikai kutatások elindítója, az ATOMKI alapítója. Nevéhez fűződik a neutrínók közvetett (visszalökődésen alapuló) kimutatási reakcióját megvalósító Szalay-Csikai kísérlet. Döntően járult hozzá a hazai uránlelőhelyek feltárásához és a radioaktív nyomjelzés orvosi alkalmazásának hazai bevezetéséhez.

A Szalay Sándor díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Magfizikai* szakcsoportjának az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

2.9 Szigeti György díj

„A lumineszcencia és félvezető kutatásokban elért, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltó, kiemelkedő eredményért”

Szigeti György (1905-1978) a hazai lumineszcencia-, fényforráskutatás, vékony réteg- és felületfizikai kutatások megteremtője. Az Egyesült Izzó laboratóriumának Bay Zoltánt követő vezetője, az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetének alapító igazgatója.

A Szigeti György díj odaítélésének szakmai hitelét az ELFT *Atomfizikai és kvantumelektronikai* és a *Szilárdtestfizikai szakosztály szakcsoportjainak* az előértékelési eljárásban való részvétele is garantálja.

II. A díjjavaslatok betérjesztése

Az “Életmű-díj” jellegű elismerésekre jelöltek esetében a Társulat megfelelő pályázati űrlapja töltendő ki és mellékletei (elektronikusan) csatolandók.

- Részletes szakmai életrajz nyújtandó be, megjelölve a kiemelkedő pályaszakaszokat.

A jelölés szövegében

- Listaszerű felsorolását kell adni az egyes pályaszakaszokon a fizika oktatásában/a kutatásban/fizikai kutatásokat támogató eszközök fejlesztésében/alkalmazott fizikai fejlesztésben elért eredményeknek.
- Be kell mutatni a kutatói-fejlesztői közösség vezetőjeként felmutatott aktivitást és eredményeit.
- Célszerű megjelölni az alkalmazott kutatási eredmények tanúsítványainak vagy egyéb igazoló dokumentumainak (mérőeszközök, berendezések, tankönyvek) hozzáférhetőségét.

A „PhD-után – MTA doktori cím előtt” jellegű elismerések esetében a Társulat megfelelő pályázati űrlapja töltendő ki és mellékletei (elektronikusan) csatolandók.

A jelölést indokoló szöveg a jutalmazandó eredményre és a javasolt személynek annak elérésében mutatott személyes teljesítményére koncentráljon!